

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษา การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ผู้วิจัย ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 1.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 1.2 แนวคิดและหลักการการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 1.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 1.4 เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 - 1.5 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. การบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นความคิดเชิงปรัชญา ที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มีความหมายเดียวกันกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ยึดผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งได้พัฒนาเป็นเวลานานกว่า 80 ปี มีแนวทางในการจัดการหลากหลาย การลงมือปฏิบัติ ครูผู้สอนจำเป็นต้องคิด วิเคราะห์และเลือกจัดให้เหมาะสมกับผู้เรียน ธรรมชาติของวิชา บริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยที่การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นหลักการจัดการเรียนรู้ ที่ได้พัฒนาขึ้นมาจากพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้หลายทฤษฎี เช่น พุทธปรัชญา จิตวิทยาสาขามนุษย์นิยม (Humanistic Approach) และทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง

(Experiential Learning) เป็นต้น (กรมวิชาการ. 2543 : 5) สำหรับ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้สอดคล้องกัน ดังนี้ คือ

สุมน อมรวิวัฒน์ (2541 : 5) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ว่าหมายถึง การเรียนรู้ที่ผู้เรียนนั้นมีอิสรภาพ ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพของ ความเป็นมนุษย์ การเรียนรู้ที่มีความสุข เน้นกระบวนการคิด การปฏิบัติได้จริง สอดคล้อง กับความถนัด ความสนใจ สอดคล้องกับคติ สอนให้ทำ นำให้คิด ลงมือทำ เรียนรู้สอนตนเอง เอาความจริงเป็นตัวตั้งและเอาวิชาเป็นตัวประกอบ

ทิสนา แคมมณี (2542 : 1) ได้ให้ความหมายของ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ หรือการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ว่าหมายถึง การเรียนการสอน ที่ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญที่สุด คือ ผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ มีโอกาสแสวงหาความรู้ ข้อมูล คิดวิเคราะห์และสร้างความหมาย ความเข้าใจ ในสาระและกระบวนการต่างๆ ด้วยตนเอง รวมทั้ง ได้ลงมือปฏิบัติ จัดกระทำและ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

Rajabhat Mahasarakham University

นวลจิตร ชาวศิริพิงศ์ (2542 : 16) ได้ให้ความหมาย การจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าหมายถึง การสอนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ (Participatory) กับปรัชญาเบื้องต้นของการจัดการศึกษาที่ว่า ต้องจัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาให้ครบ ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา ดังนั้น การสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงต้องจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน

วัชรพร ระจับทุกข์ (2542 : 11) ให้ความหมาย การจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่าหมายถึง การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการจัดกิจกรรม ที่สอดคล้อง กับการดำรงชีวิต เหมาะสมกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน จนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2542 : 23) ได้กล่าวถึง ความหมาย ของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่าหมายถึง การกำหนดจุดหมาย สาระ กิจกรรม แหล่งเรียนรู้ สื่อการเรียน และการวัดประเมินผล ที่มุ่งพัฒนาคน และชีวิต ให้เกิดประสบการณ์ การเรียนรู้ เต็มตามความสามารถ สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความต้องการของ ผู้เรียน กิจกรรมการเรียนรู้ จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน

ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติและเทคโนโลยี ให้ผู้เรียน ได้ศึกษา ค้นคว้า ทดลองฝึกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จนค้นพบสาระสำคัญของบทเรียน ได้ฝึก คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการและสามารถแสดงออกได้อย่างชัดเจนมีเหตุผล

พระราชวรมนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2543 : 3) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า เด็กเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้และครูต้องสร้างความใฝ่รู้ให้เกิดขึ้น ในจิตใจของเด็ก คือ ให้มีธรรมฉันทะ คือ ความใฝ่รู้ และกัตตุกัมมตาฉันทะ คือ ความใฝ่ธรรม เด็กมีความสุขในการเรียนรู้ ครูสร้างบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นสัปปริสังเสวะ หมายความว่า ครูเป็นกัลยาณมิตร คือ เพื่อนที่ดีมีเมตตา ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ผู้เรียน ครูอาจจะใช้วิธีการ เสริมแรงทางบวกให้มากยิ่งขึ้น จัดการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยถือว่า ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้สอดคล้อง กับความสนใจและความสามารถของผู้เรียน

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2543 : 7) กล่าวถึง ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ว่าหมายถึง การจัดการเรียนรู้ที่ให้โอกาสผู้เรียนได้ค้นพบความรู้เอง โดยมีส่วนร่วม ในการสร้างผลผลิตที่มีความหมายแก่ตนเอง การเรียนรู้ที่มีพลังความคิดมากที่สุด จะเกิดขึ้น ได้ เมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ในการสร้างสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงไม่ใช่ วิธีสอน แต่เป็นเทคนิคการจัดการเพื่อให้การเรียนรู้เป็นสิ่งเดียวกันมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน อย่างสมดุล

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544 : 21) กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ว่าหมายถึง การจัดการเรียนการสอน ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้ เต็มศักยภาพความรู้ ความสามารถที่ผู้เรียนแต่ละวัย แต่ละคนพึงมี โดยครูมีหน้าที่ในการสร้าง เด็กให้มีฐานความรู้ที่สามารถสอดรับการเรียนรู้ในขั้นสูงต่อไป

Lang (1977 : 168) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นเป็นสำคัญ ว่า เป็นแนวทางช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาครบถ้วน ด้วยวิธีการของแต่ละบุคคลที่อาจแตกต่างกันไป เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น และมีปฏิสัมพันธ์ ซึ่งกันและกัน

Sharan and Shrane (1977 : 180 - 181) ได้กล่าวถึง การจัดการเรียนการสอน ที่ยึดเด็กเป็นสำคัญว่า ควรเริ่มต้นที่ความสนใจและความสามารถของผู้เรียน ผู้เรียนควรวางแผน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติอย่างกระตือรือร้น และผู้เรียนทุกวัยจะเรียน ได้ ดีที่สุด สนุกและมีความรู้มากที่สุดถ้าหากเขาได้เรียนรู้เนื้อหาและความคิดรวบยอดจากกิจกรรม แทนการรับจากการบอกเล่า

จากการศึกษา ความหมายของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อาจมีชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปบ้าง เช่น การเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งล้วนแต่มีความหมายที่ เหมือนกัน คือ หมายถึง การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดย ผ่านกิจกรรมหลากหลายที่คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนมากที่สุด และยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต เหมาะสม กับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม และลงมือปฏิบัติ ในทุกขั้นตอนจนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

Rajabhat Mahasarakham University

1.2 แนวคิดและหลักการของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำหรับแนวคิดและหลักการของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้มี หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการ ให้ความเห็นไว้สอดคล้องกัน ดังนี้ คือ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 5) กล่าวถึง แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้และเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามความสามารถ ทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะต่างๆ
2. ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกันในการใช้ กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อการแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อม จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลองปฏิบัติ ด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการ จัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรม และประเมินผล

กรมวิชาการ (2543 : 22) ให้แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ดี ถ้าผู้เรียนมีโอกาสคิด ทำอย่างสร้างสรรค์ โดยที่ครูช่วยจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อ และสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2. คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ในด้านความสามารถทางสติปัญญา อารมณ์ สังคม ความพร้อมของร่างกาย และจิตใจ รวมทั้ง สร้างโอกาสให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ด้วยวิธีการที่หลากหลายและต่อเนื่อง

3. สาระการเรียนรู้ มีความสมดุลและเหมาะสมกับวัย ความถนัด ความสนใจ ของผู้เรียน และความคาดหวังของสังคม ทั้งนี้ ผลการเรียนรู้จากสาระและกระบวนการ จะต้อง ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีและมีความสุขในการเรียน

4. แหล่งเรียนรู้มีหลากหลายและเพียงพอที่จะให้ผู้เรียนใช้เป็นแหล่งค้นคว้า และหาความรู้ ตามความถนัด ความสนใจ

5. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับครู และระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะ เป็นกัลยาณมิตร ที่ช่วยเหลือเกื้อกูล มีความห่วงใย มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือ แลกเปลี่ยนความรู้ ถ่ายทอดความคิด พิชิตปัญหาาร่วมกัน

6. ศิษย์มีความศรัทธาต่อครูผู้สอน สาระที่เรียน รวมทั้ง กระบวนการที่จะ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ผู้เรียนใฝ่รู้มีใจรักที่จะเรียนรู้ ทั้งนี้ ครูต้องมีความเชื่อว่าศิษย์ทุกคนสามารถ เรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

7. สาระและกระบวนการเรียนรู้ ต้องเชื่อมโยงกับเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม รอบตัวของผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถนำผลจากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

8. กระบวนการเรียนรู้ มีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่น เช่น ครอบครัว ชุมชน องค์กรต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และได้รับ ประโยชน์จากการเรียนรู้สูงสุด

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544 : 25) ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน
2. ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
3. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
4. ผู้เรียนสามารถนำวิธีการเรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้
5. ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง ตัวบ่งชี้ของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ว่า มีตัวบ่งชี้ที่เป็นตัวกำหนดว่า เมื่อใดก็ตามที่มีตัวบ่งชี้เกี่ยวกับนักเรียน และตัวบ่งชี้เกี่ยวกับการสอนของครู ดังต่อไปนี้เกิดขึ้น เมื่อนั้นจะแสดงให้เห็นว่า ได้เกิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งได้แก่

ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน คือ

1. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
3. นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
4. นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจน

ได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล

5. นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหา ทั้งด้วยตนเอง

และร่วมด้วยช่วยกัน

6. นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

7. นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข

8. นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน

9. นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเอง และยอมรับผู้อื่น ตลอดจน สนใจ

ใฝ่หาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู คือ

1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า ชูใจและเสริมแรงให้นักเรียน

เกิดการเรียนรู้

3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียน

อย่างทั่วถึง

4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ เพื่อให้นักเรียนได้แสดงออก และได้คิด

อย่างสร้างสรรค์

5. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง

6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้ง สังเกตส่วนดี

และปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน

7. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง
9. ครูฝึกฝนกิจกรรมรายทและวินัย ตามวิถีวัฒนธรรมไทย
10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กรมวิชาการ (2543 : 7 - 9) ได้กล่าวถึง การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญหรือการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่า สามารถที่จะจัดได้หลายรูปแบบด้วยกัน แต่มีรูปแบบหนึ่งที่มีความสนใจและสะดวกต่อการนำไปปฏิบัติ คือ โมเดลซิปปา (CIPPA MODEL) ของ ดร.ทิสนา แคมณี ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ คือ

C มาจากคำว่า Construct หมายถึง การสร้างองค์ความรู้ ตามแนวคิดของ Constructivism กล่าวคือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี ควรเป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การที่ผู้เรียนมีโอกาสได้สร้างความรู้ขึ้นได้ด้วยตนเองนี้ เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสติปัญญา

I มาจากคำว่า Interaction หมายถึง การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัว กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดี จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคล และแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางสังคม

P มาจากคำว่า Physical Participation หมายถึง การทำให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสเคลื่อนไหวร่างกาย โดยการทำกิจกรรมในลักษณะต่าง เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมทางกาย

P มาจากคำว่า Process Learning หมายถึง การเรียนรู้กระบวนการต่างๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ดีควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ซึ่งเป็นทักษะจำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการพัฒนาตนเอง กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม เป็นต้น การเรียนรู้กระบวนการเป็นสิ่งสำคัญเช่นเดียวกับการเรียนรู้เนื้อหาสาระต่างๆ และการเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการยังเป็นการช่วยให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมทางด้านสติปัญญาอีกทางหนึ่ง

A มาจากคำว่า Application หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีแต่เพียงการสอนเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนเข้าใจ โดยขาดกิจกรรมการนำไป

ประยุกต์ใช้ จะทำให้ผู้เรียนขาดการเชื่อมโยงระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร การจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้นี้ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายๆ ด้านขึ้นอยู่กับลักษณะของสาระและกิจกรรมที่จัด

แนวความคิดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หรือการจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แบบซิปปา (CIPPA) ดังกล่าว หรือการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แบบประสาน 5 แนวคิดหลัก คือ เป็นแนวคิดที่ได้มาจากการประสานแนวคิดหลัก 5 แนวคิด ที่เป็นพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ

1. การสรรสร้างความรู้ (Constructivism)
2. กระบวนการกลุ่มและการเรียนแบบร่วมมือ (Group Process and Cooperative Learning)
3. ความพร้อมในการเรียนรู้ (Learning Readiness)
4. การเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning)
5. การถ่ายโอนความรู้ (Transfer Learning)

1.4 เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กรมวิชาการ (2543 : 22 - 25) กล่าวถึง เทคนิคในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้ คือ

1. การจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญวิธีหนึ่ง ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานว่า ยิ่งผู้เรียนมีวุฒิภาวะสูงขึ้น ยิ่งต้องมีความรับผิดชอบที่ต้องค้นหา ค้นพบข้อความรู้และสรุปข้อความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น เทคนิคการจัดการเรียนการสอนทางอ้อม เช่น การเรียนแบบสืบค้น แบบค้นพบ แบบแก้ปัญหา แบบสร้างแผนผังความคิด แบบใช้กรณีศึกษา แบบตั้งคำถาม หรือแบบใช้การตัดสินใจ เป็นต้น

2. เทคนิคการเรียนรู้รายบุคคล เป็นแนวทางหนึ่งของการเรียนรู้ ที่ผู้เรียนแต่ละคนปฏิบัติ เพื่อพัฒนาตนเอง และฝึกทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคนิคนี้ เริ่มต้นจากครูหรือผู้เรียนเป็นผู้กำหนดข้อปัญหา โดยผู้เรียนศึกษา วิเคราะห์ สรุปอ้างอิง และสรุปข้อความรู้บนพื้นฐานของการวิเคราะห์และประเมินผลกระบวนการ การเรียนรู้เป็นรายบุคคล สามารถปรับใช้ได้ ในหลายๆ สถานการณ์ ตั้งแต่ การเรียนในชั้นเรียนที่มีครูคอยดูแล คอยคุม จนถึง การฝึกทักษะการศึกษา ค้นคว้าในห้องสมุด ที่ผู้เรียนจะต้องกำกับการเรียนรู้ของตน เทคนิค

การศึกษาเป็นรายบุคคล เช่น การเรียนแบบศูนย์การเรียน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำรายงาน การมอบหมายงานเป็นรายบุคคล การทำโครงการ การทำนิศยสาร คอมพิวเตอร์ช่วยสอน และ ชุดการสอน เป็นต้น

3. เทคนิคการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี ยุคปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้เป็นส่วนเสริม สนับสนุนการเรียนการสอนอย่างกว้างขวาง ซึ่งในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ควรนำมาใช้ในฐานะเครื่องช่วยสอน ไม่ใช่ใช้แทนการสอน โดยครูอาจใช้เทคโนโลยี เสนอเนื้อหาที่ซับซ้อน ช่วยสนับสนุนการนำเสนอของครู และช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อความชำนาญ หรือช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนการสอนผู้เรียนในกลุ่มขนาดใหญ่ได้ ซึ่งอาจช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูบางสาขา ด้วยการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

4. เทคนิคการเรียนการสอนแบบเน้นปฏิสัมพันธ์ เป็นเทคนิคในการจัดการเรียนการสอน ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีปฏิกิริยา และตอบสนองต่อการเรียนรู้ ประสบการณ์ และความคิดเห็นของครู และเพื่อนๆ ผู้เรียนจะได้ฝึกการจัดการระบบความคิด การโต้แย้งอย่างมีเหตุผล การพัฒนาทักษะทางสังคม โดยเน้นการอภิปราย การแบ่งปันความรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ การโต้ว่าที่ การระดมสมอง การอภิปราย การเรียนแบบร่วมมือ การประชุมแบบต่างๆ เป็นต้น

5. เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการรับความรู้จากประสบการณ์ และการสะท้อนความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งต่างๆ ทั้งด้านเทคนิควิธีการปฏิบัติของผู้เรียนแต่ละบุคคลและกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนได้ตรวจสอบการเรียนรู้ของตนเอง ได้รับประสบการณ์ ทางด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่จะนำมาปรับความรู้สึก เจตคติและค่านิยมของตน เทคนิคการจัดการเรียนการสอนนี้ เช่น กรณีตัวอย่าง เกม สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ ละคร เป็นต้น

6. เทคนิคการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วย สมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถแตกต่างกัน โดยแต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้ง เป็นกำลังใจให้กันและกัน คนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคล คือ ความสำเร็จของกลุ่ม เทคนิค

การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เช่น ปริศนาความคิด กลุ่มร่วมมือ ร่วมมือแข่งขัน หรือ กลุ่มสืบค้น เป็นต้น

7. เทคนิคการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ได้นำเอา ความรู้สาขาวิชาต่างๆ ที่สัมพันธ์กัน มาผสมผสานเพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นองค์รวมของเนื้อหา มากกว่าองค์รวมความรู้ของแต่ละรายวิชา และเน้นการสร้างความรู้ ของผู้เรียนมากกว่าการให้เนื้อหาโดยตัวครู เทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เช่น การเรียนการสอนแบบใช้เรื่องเล่า หรือการเล่าเรื่อง (Story Line) เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2544 : 5) กล่าวถึงแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าประกอบด้วย แนวทางการจัด ดังนี้ คือ

1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียน ได้พัฒนาเต็มตามความสามารถ ทั้งด้านความรู้ จิตใจ อารมณ์และทักษะต่างๆ
2. ลดการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาลง ผู้เรียนกับผู้สอนมีบทบาทร่วมกัน และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแสวงหาความรู้ ให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ที่เป็นประโยชน์ สัมพันธ์กับชีวิตจริง เรียนรู้ความจริงในตัวเองและความจริงในสิ่งแวดล้อม จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. กระตุ้นให้ผู้เรียน เรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการทดลอง ลงมือปฏิบัติ ด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เตรียมการ จัดสิ่งเร้า ให้คำปรึกษา วางแนวกิจกรรมและประเมินผล

จากการศึกษา เรื่อง เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปว่า เทคนิคการจัดการเรียนรู้แต่ละเทคนิคมีประสิทธิภาพสำหรับการสร้างทักษะ องค์ความรู้ ประสบการณ์ และการมี โอกาสแสดงบทบาทในการเรียนรู้ของผู้เรียนแตกต่างกันไป ดังนั้น การนำเทคนิคของการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแบบมาใช้ ครูควรวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ว่าต้องการให้ผู้เรียน เกิดพฤติกรรมในเรื่องใด ระดับใด เนื่องจาก เทคนิคการจัดการเรียนรู้แบบต่างๆ ที่มีในปัจจุบัน ยังไม่ปรากฏข้อสนเทศที่บ่งชี้ว่า วิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะวิธีการจัดการเรียนรู้ในแต่ละวิธีนั้นมีลักษณะเด่นและข้อจำกัดอยู่ในตัวเอง ซึ่งครูต้องพิจารณาเลือก และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

1.5 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำหรับขั้นตอนหรือกระบวนการในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงไว้สอดคล้องกัน ดังนี้ เช่น

กรมวิชาการ (2545 : 16 - 21) ได้กล่าวถึง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรประกอบด้วย ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ รวม 5 ขั้นตอน ดังนี้ คือ

1. ช้่นนำหรือสำรวจความต้องการ

1.1 สำรวจความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน โดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย หรือทำแบบทดสอบก่อนเรียน

1.2 สร้างหรือกระตุ้นความสนใจ

1.3 สำรวจพื้นฐานความรู้เดิม

ในการดำเนินการสำรวจความต้องการ หรือความสนใจของผู้เรียนนั้น ครูผู้สอน อาจจัดสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เพื่อนำไปสู่ การค้นหา และเลือกหัวข้อที่ตนสนใจ หรือให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งที่ครูผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในสิ่งที่อยากให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เรียนสนใจ ให้เข้ากับสาระ การเรียนรู้ที่ครูได้วางแผนไว้ ดังนั้น ในการวางแผนการเรียนการสอนของครูจะต้องเปิดโอกาส หรือมีช่องว่างให้ผู้เรียนได้ร่วมวางแผนการเรียนด้วย

2. ชั้นเตรียมการ

2.1 ครูเตรียมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ต่อ การจัดการเรียนรู้

2.2 วางแผนการเรียนการสอน

การเตรียมสาระการเรียนรู้และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้ ครูผู้สอน ต้องศึกษาหลักสูตรและจุดประสงค์ของการเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจว่าหลักสูตรต้องการ อะไร มีจุดประสงค์อย่างไร ทำไมจึงต้องการอย่างนั้น เพื่อใช้สำหรับเป็นข้อมูลในการวางแผน การเรียนการสอน สำหรับการวางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ควรจัดให้ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน และหากเป็นไปได้ ควรจัดให้มีการเชื่อมโยงและบูรณาการแต่ละสาขาวิชา ที่มีความสัมพันธ์กัน เข้าด้วยกันเพื่อช่วยให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตจริง และให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้

จากประสบการณ์จริงให้มากที่สุด ทั้งนี้ ครูจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกำหนด กิจกรรมการเรียนรู้ ตามความสนใจและความถนัดด้วย

3. ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ในขั้นนี้ครูควรใช้ประเด็นคำถาม สถานการณ์ หรือกิจกรรมที่กระตุ้นหรือท้าทายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสงสัย และครูควรเป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่า ครู คือ เพื่อนที่ช่วยเขาได้ในทุกเรื่อง นอกจากนี้ ครูจะต้องรู้จักผู้เรียนเป็นรายบุคคลเป็นอย่างดี เพื่อช่วยให้ผู้เรียนใช้ความถนัด ความสนใจ และลีลาการเรียนรู้ ในการพัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มใจ และกระตือรือร้น

3.2 ขั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเป็นบุคคลสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ มุ่งเน้นการจัดกิจกรรม และการสร้างบรรยากาศที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต โดยใช้สื่อที่หลากหลาย ในลักษณะองค์รวม ที่เหมาะสมกับความสามารถในการเรียนรู้ ความสนใจของผู้เรียน คำนึงถึงการใช้สมองทุกส่วน (Whole Brain Approach) โดยให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วมเสนอกิจกรรม ลงมือปฏิบัติจริงทุกขั้นตอน สรุปความรู้ด้วยตนเอง รวมทั้ง ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งสมาชิกในกลุ่ม และสมาชิกระหว่างกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้

3.3 ขั้นวิเคราะห์ อภิปรายผลงานความรู้ที่สรุปได้จากกิจกรรมการเรียนรู้ ในขั้นนี้ครูและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายผลที่เกิดจากกิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ โดยเน้นให้ผู้เรียนเกิดการค้นพบองค์ความรู้ด้วยตนเอง ครูเป็นเพียงผู้คอยสังเกต เพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ ช่วยให้องค์ความรู้ที่ได้รับชัดเจนขึ้น เพื่อเป็นการเสริมแรงและกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจในการค้นหาความรู้ต่อไป

4. ขั้นประเมินผล

การประเมินผลสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญนั้น เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการประเมินเกี่ยวกับการพัฒนา การเรียนรู้ของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรม การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ และการทดสอบควบคู่กันไป เพื่อค้นพบศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียน และเพื่อตรวจสอบว่า กระบวนการเรียนรู้ ได้พัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดหรือไม่ นอกจากนี้ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียน จะเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพการสอนของครูด้วย

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ต้องวัดและประเมินให้ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงาน ทั้งในด้านความรู้ ด้านความรู้สึก และทักษะการแสดงออกทุกด้าน มีการวัดผลตามสภาพจริง วัดจากการปฏิบัติจริง จากเพิ่มสะสมผลงาน ซึ่งในการประเมินผล สามารถประเมินระหว่างการเรียนรู้การสอน และประเมินสรุปรวม

5. ขั้นสรุปและนำไปประยุกต์ใช้

เป็นขั้นตอนการตกผลึก ของกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนรายบุคคล กล่าวคือ ผู้เรียนแต่ละคน จะเกิดการมองเห็นสิ่งต่างๆ อย่างเป็นองค์รวมและเชื่อมโยง เกิดการหยั่งรู้ เกิดการค้นพบตัวเองว่า มีความสามารถ มีจุดเด่น จุดด้อยด้านใด ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน หลังจากที่เขาได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการแสดงออกตามกระบวนการดังกล่าวข้างต้น ซึ่งพิจารณา ได้จากการหาข้อสรุปจากบทเรียน โดยที่ครูต้องเป็นผู้ชี้แนะเพิ่มเติม การแลกเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ การสะท้อนความคิด แสดงผลงาน การจัดนิทรรศการ การแสดงละคร การนำเสนอข้อค้นพบ และการปรับปรุงตนเองของผู้เรียน เช่น การปรับปรุงบุคลิกภาพ การเข้ากับคนอื่น การเข้าใจผู้อื่น การเคารพสิทธิผู้อื่น ตลอดจน การสร้างสรรค์ใหม่ๆ ที่จะเกิดประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและการดำรงชีวิตประจำวัน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 22 - 23) กล่าวถึงขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ว่าประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นนำ
2. ขั้นกิจกรรม
3. ขั้นวิเคราะห์
4. ขั้นสรุปและประเมินผล

ทั้งนี้ ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้ง 4 ขั้นตอน ดังกล่าว มีรายละเอียดสรุปได้ ดังแผนภูมิที่ 2 ต่อไปนี้ คือ

1. ขั้นนำ	สร้างหรือกระตุ้นความสนใจหรือเตรียมความพร้อมในการเรียน
2. ขั้นกิจกรรม	จัดกิจกรรมตามหลักการเพื่อให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีปฏิสัมพันธ์ ช่วยกันเรียนรู้ มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ เรียนรู้กระบวนการ ผลงานและความรู้
3. ขั้นวิเคราะห์	อภิปรายผลจากกิจกรรม วิเคราะห์ อภิปรายผลงานหรือข้อความรู้ที่สรุปได้จากกิจกรรม วิเคราะห์ อภิปรายผลกระบวนการเรียนรู้
4. ขั้นสรุป ประเมินผล	สรุป ประเมินผลการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

แผนภูมิที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากการศึกษา ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้วิจัย จึงได้วิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดของทั้งสองหน่วยงานดังกล่าว จึงสรุปได้ว่า ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวคิดของกรมวิชาการ (2543 : 6 - 21) ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน มีรายละเอียดชัดเจน สอดคล้องและครอบคลุมแนวคิดเรื่องดังกล่าว ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 22 - 23) ดังนั้น ผู้วิจัย จึงได้นำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. ด้านการนำหรือสำรวจความต้องการ หมายถึง การสำรวจความต้องการ ความสนใจของผู้เรียน โดยการซักถาม สังเกต สัมภาษณ์ พูดคุย หรือทำแบบทดสอบก่อนเรียน การสร้างหรือกระตุ้นความสนใจ และการสำรวจพื้นฐานความรู้เดิม
2. ด้านการเตรียมการ หมายถึง การเตรียมเกี่ยวกับสาระการเรียนรู้ และองค์ประกอบอื่นๆ ที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ และการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง การนำเข้าสู่บทเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวิเคราะห์ อภิปรายผลงาน และการสรุปองค์ความรู้

4. ด้านการประเมินผล หมายถึง การประเมินผลสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการประเมินที่มุ่งเน้นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยการประเมินเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน การสังเกตพฤติกรรม การร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กับการทดสอบ เพื่อค้นพบศักยภาพ จุดเด่น จุดด้อยของผู้เรียน และเพื่อพัฒนาและตรวจสอบว่ากระบวนการเรียนรู้ได้พัฒนาผู้เรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดหรือไม่

5. ด้านการสรุปและนำไปประยุกต์ใช้ หมายถึง การหาข้อสรุปจากบทเรียน โดยครูเป็นผู้ชี้แนะเพิ่มเติม การแลกเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ การสะท้อนความคิด การแสดงผลงาน การจัดนิทรรศการ การแสดงออกในลักษณะละคร การนำเสนอข้อค้นพบ การปรับปรุงตนเองของผู้เรียน ผู้เรียนแต่ละคนจะเกิดการมองเห็นสิ่งต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม มองอย่างเชื่อมโยง และเกิดการค้นพบตัวเองว่า มีความสามารถ มีจุดเด่น จุดด้อยทางด้านใด

2. บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

สำหรับบทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงไว้สอดคล้องกัน ดังนี้

แดนสวรรค์ สุกทน (2539 : 23 - 24) ได้กล่าวถึง บทบาทครูในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญไว้ 6 ประการ คือ

1. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสศึกษาอย่างอิสระ
2. จัดสภาพแวดล้อมให้เกิดการเรียนรู้มากที่สุด
3. เป็นผู้คอยชี้แนะ ช่วยเหลือ เมื่อนักเรียนมีปัญหาในการเรียน และคอยให้กำลังใจนักเรียนตลอดเวลา
4. ไม่เป็นผู้สกัดกั้นความคิดเห็นของนักเรียน รับฟังความเห็นของนักเรียน
5. ให้โอกาสผู้เรียนแสวงหาความรู้
6. จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ โดยสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การจัดสภาพในห้องสอน การจัดป้ายนิเทศส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดนิทรรศการ

พระราชบัญญัติ (2542 : 12 - 14) ได้กล่าวถึง บทบาทในการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องดำเนินการ ดังนี้ คือ

1. บทบาทด้านการเตรียมการ ประกอบด้วย

1.1 การเตรียมตัวเอง ครูต้องเตรียมตนเองให้พร้อม สำหรับบทบาท ของผู้เป็นแหล่งความรู้ สามารถให้คำแนะนำ ปรีกษาให้ข้อมูลความรู้ที่ชัดเจนแก่ผู้เรียน ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องเตรียมตนเองด้วยการอ่าน ค้นคว้า ทดลองปฏิบัติในหัวข้อเนื้อหาที่รับผิดชอบ รวมทั้ง ข้อมูลและประสบการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน

1.2 การเตรียมแหล่งข้อมูล เมื่อบทบาทของครูเปลี่ยนไป จากผู้บอกเล่า มวลความรู้ ครูจึงต้องเตรียมแหล่งข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียน ได้ค้นคว้าหาความรู้ได้ ด้วยตนเอง จากสถานที่ต่างๆ ทั้งในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน

1.3 การเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ ครูจะต้องวิเคราะห์จุดประสงค์ของ การเรียนรู้ เพื่อให้ได้สาระสำคัญ และเนื้อหาข้อความรู้ อันจะนำไปสู่การออกแบบกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ตามที่กำหนด ทั้งนี้ ตามความสามารถ และ ความสนใจของผู้เรียน

1.4 การเตรียมสื่อ วัสดุอุปกรณ์ ครูจะต้องพิจารณาและกำหนดว่าจะใช้ สื่อหรือวัสดุอุปกรณ์ใด เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้บรรลุผล พร้อมทั้ง เป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดเตรียมความพร้อม เพื่อให้การเรียนรู้ในครั้งนั้นๆ บรรลุผล

1.5 การเตรียมการวัดและประเมินผล โดยวัดให้ตรงตามจุดประสงค์ การเรียนรู้ และให้ครอบคลุมทั้งในส่วนของกระบวนการและผลงานที่เกิดขึ้น ทั้งด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย โดยการเตรียมการวัด และเครื่องมือวัดให้พร้อมก่อนทุกครั้ง

2. บทบาทด้านการดำเนินการ เป็นบทบาทขณะที่ยุ้เรียนดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.1 การเป็นผู้ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำปรีกษา คอยให้คำตอบ เมื่อผู้เรียน ค้องการความช่วยเหลือ เช่น ให้ข้อมูลหรือความรู้ในเวลาที่ยุ้เรียนต้องการ เพื่อให้การเรียนรู้ นั้น มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.2 การเป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง เพื่อช่วยสนับสนุน หรือกระตุ้น ให้ผู้เรียนสนใจเข้าร่วมกิจกรรม หรือลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

2.3 การเป็นผู้ร่วมทำกิจกรรม โดยเข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่มผู้เรียน พร้อมทั้ง ให้ความคิดและความเห็น หรือช่วยเหลือเชื่อมโยงประสบการณ์ส่วนตัว ขณะที่ผู้เรียน ทำกิจกรรม

2.4 การเป็นผู้ติดตามและตรวจสอบการทำงาน ตามกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้ถูกต้อง ชัดเจนและสมบูรณ์ ก่อนให้ผู้เรียนสรุปเป็นข้อความที่ได้จากการเรียนรู้

2.5 การเป็นผู้เสริมสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตร การสนับสนุน และเสริมแรง เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียน ได้เข้าร่วมทำงานกับกลุ่ม แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย เต็มที่ ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการอภิปรายโต้แย้ง แสดงความคิดเห็นด้วยท่าที นุ่มนวล ให้เกียรติและเป็นมิตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุความสำเร็จ

3. บทบาทด้านการประเมินผล ครูผู้สอนจะต้องดำเนินการ เพื่อตรวจสอบว่า สามารถจัดการเรียนการสอนบรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยเตรียม เครื่องมือและวิธีการให้พร้อม ก่อนถึงขั้นตอนการวัดและประเมินผลทุกครั้ง และการวัดควรให้ ครอบคลุมทุกด้าน โดยเน้นการวัดจากสภาพจริง วัดจากการปฏิบัติ และจากแฟ้มสะสมผลงาน ใน การวัดและประเมินผล นอกจากนี้ครูเป็นผู้วัดและประเมินผลแล้ว ควรเปิด โอกาสให้ผู้เรียน และสมาชิกของแต่ละกลุ่ม มีบทบาทร่วมวัดและประเมินตนเองและกลุ่มด้วย

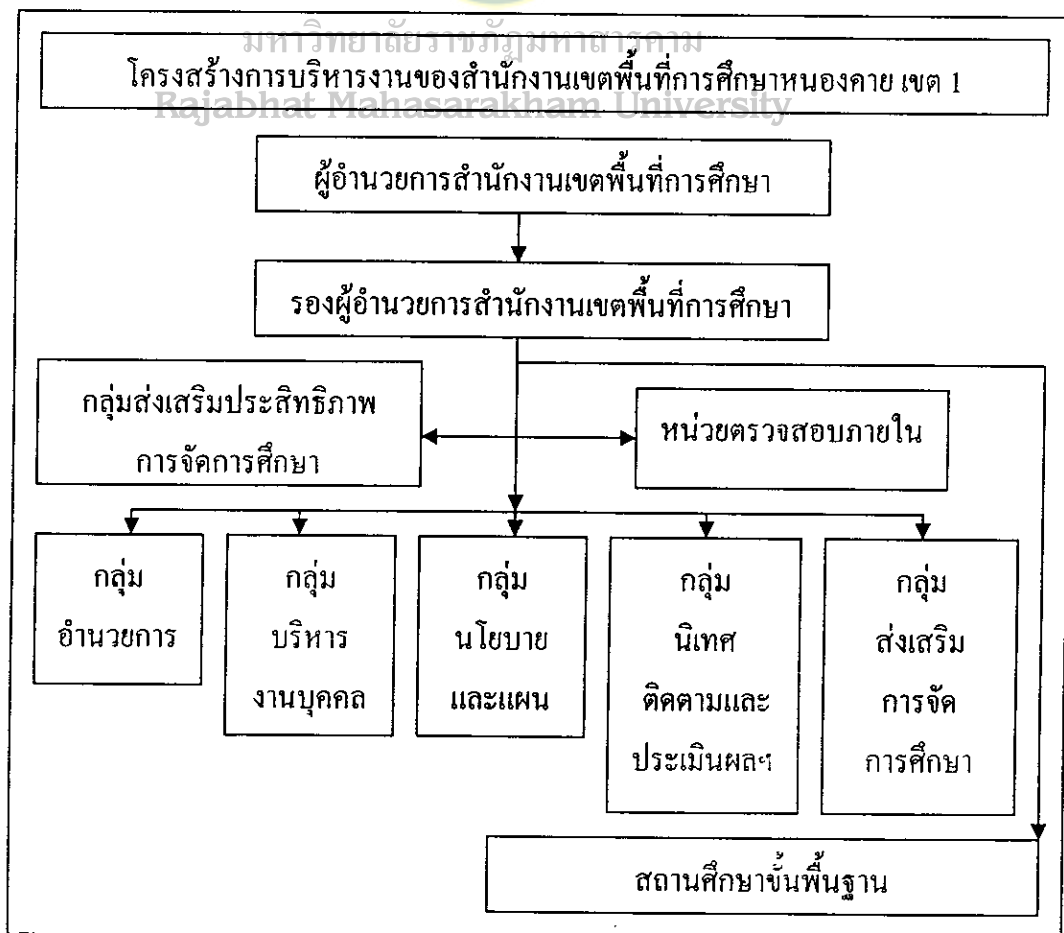
กูดยา ดันติผลาชีวะ (2543 : 30 - 35) ได้กล่าวถึง บทบาทครูปฐมวัยในการจัด การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ไว้ดังนี้ คือ

1. ครูมีบทบาทเป็นผู้วางแผนการเรียนรู้ ในฐานะเป็นผู้ที่ช่วยนำหลักสูตร สู่กระบวนการเรียนการสอน และพัฒนาระบบการสื่อสารเพื่อการเรียนรู้ ที่นำไปสู่การเรียนรู้ ด้วยการปฏิบัติและสัมผัสกับสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง
2. ครูมีบทบาทเป็นผู้จัดหน่วยการเรียนรู้ ไปสู่มนต์ทัศน์ของการเรียนรู้ เพื่อให้ เป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร
3. ครูมีบทบาทเป็นผู้พัฒนาการเรียนรู้ที่ทำหน้าที่จูงใจ เพื่อให้ผู้เรียนต้องการ เรียนรู้ การเรียนรู้อย่างอิสระนั้น มีความสำคัญมาก เพราะเป็นการเรียนอิสระ โดยเฉพาะผลงาน ที่ผู้เรียนต้องทำตามข้อตกลง ผู้เรียนต้องศึกษา ค้นคว้าอย่างมีความหมาย และเกิดการเรียนรู้จาก กิจกรรมที่ตนกระทำ รู้ความก้าวหน้าในการเรียนของตน ด้วยการประเมินผลงานสะสม ซึ่งใน การสะสมผลงาน จะเป็นการรวบรวมชิ้นงานที่เป็นตัวอย่างของความสามารถ เพื่อสะท้อนภาพ หรือการพัฒนาตามสภาพความเป็นจริง สร้างความมั่นใจในการเรียนและสนุกกับการเรียน ครูอาจจำเป็นต้องเลือกวิชา เลือกผลงานที่ประเมินได้ให้เป็น ไปอย่างเหมาะสม

จากการศึกษา บทบาทของครูกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สรุปได้ว่า บทบาทของครู จะต้องเปลี่ยนไปจากผู้ป้อนความรู้ ไปสู่การเป็นผู้วางแผน อำนวยความสะดวก และเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ให้แก่ผู้เรียน เป็นผู้เสริมสร้างบรรยากาศ และสนับสนุนให้แรงเสริม กระตุ้นให้ผู้เรียน เข้าลงมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย แก่ผู้เรียน และผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

3. การบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1

ปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการมอบหมายให้ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่เป็นผู้บังคับบัญชาข้าราชการ และรับผิดชอบการปฏิบัติราชการของสำนักงาน รวมถึง สถานศึกษาในสังกัด ให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทางและแผนการปฏิบัติราชการของกระทรวง ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 จึงได้กำหนดโครงสร้างเพื่อรองรับภารกิจ การบริหาร ดังแผนภูมิที่ 3 ต่อไปนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1. 2548 : 3)

แผนภูมิที่ 3 โครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1

สำหรับการบริหารงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 มีบริบทด้านความเป็นมา ขอบข่ายและภารกิจ สรุปได้ดังนี้ คือ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 เป็นหน่วยบริหารจัดการศึกษาที่เกิดขึ้น ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งรองรับการกระจายอำนาจ ในด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยพื้นที่จังหวัดหนองคาย แบ่งเขตพื้นที่การศึกษาออกเป็น 3 เขต และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในเขตของอำเภอเมืองหนองคายนั้น มีสถานศึกษาในสังกัดที่กระจายอยู่ในพื้นที่ 4 อำเภอ และ 2 กิ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองหนองคาย อำเภอท่าบ่อ อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอสังคม กิ่งอำเภอสระใคร และ กิ่งอำเภอโพธิ์ตาก ในปีการศึกษา 2548 มีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 179 แห่ง และจากจำนวนดังกล่าว สามารถจำแนกบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา ตามสถานภาพหรือตามตำแหน่งหน้าที่ที่รับผิดชอบ เป็น 2 กลุ่ม คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครู ซึ่งมีจำนวนดังรายละเอียดตามตารางที่ 1 ต่อไปนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1. 2548 ก : 6) คือ

ตารางที่ 1 จำนวนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 จำแนกรายอำเภอ ตามสถานภาพ

อำเภอ	จำนวนบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา (คน)		
	ผู้อำนวยการสถานศึกษา	ครู	รวม
เมืองหนองคาย	63	955	1,018
ท่าบ่อ	39	636	675
ศรีเชียงใหม่	26	252	278
สังคม	23	158	181
สระใคร	18	216	234
โพธิ์ตาก	10	102	112
รวม	179	2,319	2,498

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยในประเทศ

ธวัช แก้วมณีชัย (2542 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา เรื่อง การประเมิน โครงการปฏิรูป ระบบการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา จังหวัดนครพนม พบว่า โดยรวม ความคิดเห็นผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอน ด้านบริบทมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ด้านปัจจัยนำเข้ามีการดำเนินการ อยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการ มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับดีมาก และด้านผลผลิต มีการดำเนินงานประสบผลสำเร็จ อยู่ในระดับมาก และความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ด้านกระบวนการ มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านผลผลิต มีการดำเนินงานประสบผลสำเร็จ อยู่ในระดับปานกลาง

ละดา ดอนหงษา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง สภาพการจัดกิจกรรม การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูผู้สอนใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองบัวลำภู ตามตัวบ่งชี้การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครู ที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพการสอน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจัดทำขึ้น และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็น ในด้าน พฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูผู้สอนที่เคยผ่านการอบรม และไม่เคยผ่านการอบรมการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์สอนต่ำกว่า 5 ปี และเคยผ่านการอบรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
2. ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยภาพรวม ทั้ง 10 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ทั้งเนื้อหาและวิธีการสอน ด้านการจัดสิ่งแวดล้อม และบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ด้านการเอาใจใส่นักเรียน เป็นรายบุคคล แสดงความเมตตาอย่างทั่วถึง ด้านการจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออก ด้านส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี ปรับปรุง ส่วนค้อยของนักเรียน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหาและค้นพบความรู้ ด้านการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง ด้านสังเกต

และประเมินผลการพัฒนาการเรียนของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง และด้านการฝึกฝนกิริยา มารยาท และวินัย ตามวิถีวัฒนธรรมไทยมีการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายอำเภอ พบว่า ครูผู้สอนมีพฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อยู่ในระดับมากทุกด้าน

3. พฤติกรรมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของครูผู้สอนที่เคยผ่านการอบรม และไม่เคยผ่านการอบรม การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แตกต่างกัน

4. ปัญหา อุปสรรคของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ของครูผู้สอน ที่มีปัญหามากที่สุด คือ ขาดสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน และครูผู้สอนยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

ศักดา ทรัพย์ขวัญเมือง (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา การบริหารการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงาน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลการวิจัยพบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1. การบริหารงานมีสภาพในด้านการจัดการเรียนการสอน ทั้ง 10 ด้าน คือ คุณภาพการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาบุคลากร การกำกับติดตาม สนับสนุนให้กำลังใจ วิเคราะห์เนื้อหาจุดประสงค์การเรียนรู้ แผนการเรียนการสอน แหล่งวิทยาการ บรรยากาศ ทางกายภาพ สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และนวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งสภาพ การบริหารงาน ทั้ง 10 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนการนิเทศ อยู่ในระดับน้อย

2. ปัญหาการบริหารงานการจัดการเรียนการสอน ระดับปัญหาทั่วไป อยู่ใน ระดับปานกลางค่อนข้างมาก ทั้ง 10 ด้าน และปัญหาส่วนใหญ่ อยู่ที่ยุทธศาสตร์การจัดการอบรม การนิเทศ ติดตามและประเมินผล

อดิศร สิริ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษา การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้โมเดลชิปป่า สำหรับวิชาชีววิทยา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้โมเดลชิปป่า สามารถช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจเนื้อหาวิชาชีววิทยา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 คีชี้นักเรียนให้ความสนใจกับวิธีการสอนนี้ ได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง ได้ลงมือปฏิบัติจริง สร้างองค์ความรู้โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมที่มีอยู่ในความทรงจำระยะยาวกับความรู้ใหม่ที่ได้รับ จากการเรียนสอนในห้องเรียน ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียน

อดุลย์เดช ฐานะ (2543 : บทคัดย่อ) ศึกษา การบริหารการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใน โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น มีการปฏิบัติงาน การบริหารการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยรวม และทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านปัจจัยสนับสนุนกิจกรรม ด้านการวางแผนการเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการนิเทศ ติดตามผล ตามลำดับ
2. ปัญหาในการบริหารการจัดการเรียนการสอน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาทางด้าน อยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยสนับสนุน ด้านการวางแผนการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามลำดับ ส่วนด้านการนิเทศ ติดตามผล มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย

วุฒินันท์ อบอุ่น (2544 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ความต้องการในการพัฒนา การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครู โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา มีความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยต้องการ พัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ คือ การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นสุข การจัดการเรียนรู้ แบบองค์รวม การจัดการเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง การจัดการเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น และการจัดการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง อยู่ในระดับมากทุกด้าน สำหรับข้อเหวี่ยง ในการปฏิรูปการเรียนรู้ 6 ประการ คือ ควรรู้จักผู้เรียนรายบุคคล บูรณาการ โครงการเรียนรู้ ในกรอบการเชื่อมโยงกับท้องถิ่น การเรียนรู้โดยใช้กลุ่ม และประเมินผลโดยใช้แฟ้มสะสมงาน ซึ่งก็มีความต้องการในการพัฒนาระดับมาก ทั้ง 6 ประการ

ทรงศักดิ์ ผักทอง (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการที่เอื้อ ต่อการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหาร และครูผู้ปฏิบัติการสอน ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ มีการบริหารงานวิชาการที่เอื้อต่อการจัด การเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อเปรียบเทียบ ความคิดเห็นในภาพรวมของทั้งสามกลุ่ม พบว่า แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ธนารัฐ ชื่นวัฒนา (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษา การบริหารการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนประถมศึกษา เขตนิเทศที่ 4 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการบริหารการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก จำนวน 6 ด้าน คือ คุณลักษณะของผู้บริหาร แผนงานของโรงเรียน การจัดการ การพัฒนาบุคลากรเพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ การรายงานการให้ขวัญกำลังใจ อยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน และการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวม มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย แต่ค่อนข้างใกล้เคียงระดับปานกลาง โดยมีรายด้านที่มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การพัฒนาบุคลากรเพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ส่วนที่มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 4 ด้าน คือ การรายงาน แผนงานของโรงเรียน การให้ขวัญกำลังใจ และคุณลักษณะของผู้บริหาร

3. ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน มีความคิดเห็นในการบริหารการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวม แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ประกอบ กุญโพธิ์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพ และปัญหาของการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามทัศนะผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ทัศนะผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีต่อสภาพและปัญหาของการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสภาพการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน โดยรวม โรงเรียนขนาดใหญ่ มีการปฏิบัติมากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก ยกเว้นด้านห้องสมุด และพบว่าปัญหาของการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้านทุกด้าน และโดยรวมโรงเรียนขนาดเล็ก มีปัญหามากกว่าโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่

สุมน อมรวิวัฒน์ (2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาข้อมูลเชิงลึกด้านการปฏิรูปการเรียนรู้ ในโรงเรียนนำร่อง จำนวน 250 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูมีการพัฒนาตนเองด้วยวิธีการที่หลากหลาย และมีผลการปฏิบัติงานจริง ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งสามารถสรุปได้ 5 รูปแบบ จากการรวบรวมและวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น พบว่าการจัดกิจกรรมมีความสอดคล้องกับตัวบ่งชี้กระบวนการสอนของครู ตัวบ่งชี้กระบวนการเรียนของนักเรียนที่ได้ร่วมกับครูค้นแบบส่วนหนึ่งกำหนดขึ้น เป็นลักษณะพฤติกรรมที่พึงประสงค์ตามหลักการเรียนรู้ คุณภาพของความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ครูผู้สอน โดยเฉพาะระดับมัธยมตอนต้นและปลาย ซึ่งแต่เดิมนักจะจัดกิจกรรมมุ่งเน้นเนื้อหา ได้เปลี่ยนแปลง มีการนำทฤษฎีการเรียนรู้ และนำนวัตกรรมทางการสอนใหม่ๆ มาปรับใช้อย่างได้ผล ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนอย่างชัดเจน เพราะครูมิได้ยึดติดกับเรื่องของคะแนนสอบ แต่ครูได้เน้นผลการพัฒนาในด้านอื่นๆ เช่น จากการสังเกต บันทึก และการประเมินผลงานของนักเรียน ทำให้ได้ผลที่สมบูรณ์ในการพัฒนานักเรียน

4.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Rajabhat Mahasarakham University

Hill (1988 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนรู้ และผลกระทบของระบบโรงเรียนภายในระยะเวลา 1 ปี โดยผู้วิจัยศึกษาว่ามีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นภายในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครูอาจารย์ และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการสอนในโรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า สิ่งที่ต้องการพัฒนา คือ การเสริมสร้างวัฒนธรรมในโรงเรียน การตัดสินใจร่วมกันของผู้ปกครอง ครูอาจารย์และการปรับปรุงบรรยากาศในโรงเรียนให้น่าอยู่

Nader (1988 : บทคัดย่อ) ศึกษา กระบวนการเรียนรู้โดยการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการศึกษา และในการประกอบอาชีพต่างๆ โดยทำการศึกษาจากแผนกวิชาวิศวกรรม โรงงานในมหาวิทยาลัยเปอร์โตริโก พบว่า สิ่งที่ทำให้การศึกษากระบวนการเรียนรู้ให้ได้ผลนั้น ต้องมีอุปกรณ์และเครื่องมือ เครื่องใช้สมัยใหม่มาช่วยส่งเสริม เช่น คอมพิวเตอร์ และการใช้วิชาสถิติเข้ามาเปรียบเทียบข้อมูล และจากผลการวิจัยนี้เชื่อว่า จะสามารถให้ความรู้แก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพ

Sokol (1988 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงระบบการศึกษาของผู้เรียนที่เป็นผู้ใหญ่และอยู่ในรูปแบบที่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยทำการศึกษาว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงคืออะไรบ้าง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่

ความรู้ ความสามารถ และทักษะส่วนตัวของผู้เรียน การพัฒนาโปรแกรมในการเก็บรวบรวมข้อมูล สภาวะแวดล้อมและประสบการณ์ที่มีความชำนาญของผู้สอน

Rumbaugh (ธนารัฐ ชื่นวัฒนา. 2545 : 53 ; อ้างอิงมาจาก Rumbaugh. 2001 : บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนที่ดี พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะช่วยให้เด็กทำกิจกรรม ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียนให้ประสบความสำเร็จ ถึงแม้จะเป็นการยากที่จะทำความเข้าใจในเรื่องการยอมรับ และทำความเข้าใจในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูเห็นว่าเด็กส่วนมาก มีความสามารถที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ที่เด็กค้นพบในชีวิตประจำวัน เมื่อเด็กได้เรียนรู้และมีโอกาสแสวงหาประสบการณ์ ครูที่ดีจึงต้องมีการแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็ก ส่วนการเรียนนั้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ โดยตรงกับการพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองตั้งแต่อยู่ในห้องเรียน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น ผลการวิจัยของศักดิ์ดา ทรัพย์ขวัญเมือง (2543 : บทคัดย่อ) ที่ทำการศึกษาพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดปทุมธานี มีสภาพการบริหารจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และมีระดับปัญหาการบริหารจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง และผลการวิจัยของประกอบ กุญโฑรี (2545 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ทักษะผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน ที่มีต่อสภาพและปัญหาของการบริหารงานวิชาการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับธนารัฐ ชื่นวัฒนา (2545 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน มีความคิดเห็นในการบริหารจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยรวมแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น ผู้วิจัย จึงตั้งสมมติฐานการวิจัยครั้งนี้ว่า สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งโดยรวมและรายด้าน และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 1 ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับการปฏิบัติงานตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน แตกต่างกันทั้งโดยรวมและรายด้าน